

JEAN DE SAINT-CHERON
 Bogastvo praznih rok

Georges Bernanos, sveta Terezija Deteta Jezusa in skrivnostno Telo

»O čudež, da more človek tako dajati v dar to, česar nima, o sladko čudo naših praznih rok!« vzklikne Bernanosov vaški župnik na večer smrti grofice, žene, ki se je utopila v lastni nesreči, ogorčena nad Bogom, upornica milosti, a jo je župnik naposled večer prej blagoslovil z njenim privoljenjem, »na skrajnem robu tega vidnega sveta, na robu svetlobnega prepada [...]. Sprejela je ta mir na kolenih.« Mladi duhovnik nato ves prevzet nad čudežem, ki se je zgodil po njegovih rokah, sklene: »Glej me, Gospod, oropanega, kakor znaš oropati samo ti, zakaj nobena stvar se ne izmakne tvoji pretresljivi skrbnosti, pretresljivi ljubezni.«¹ Ta stran Bernanosove mojstrovine je protislovje v vseh pomenih. Toda če se oklenemo filozofskega pomena², ki ga prepoznamo, ko protislovno besedilo drži skupaj dve na videz nasprotujoči si trditvi, in njuna povezanost kljubuje pravemu pomenu, se nasprotje pokaže celo nepogrešljivo: podariti, česar človek nima? Razen če ukrade in še ... Toda še en, prav tako protisloven župnikov stavek daje razlago: to je »pretresljiva skrbnost«, ki se ji nobena »stvar ne izmakne«, ki ga je »oropala«, da mu je omogočila dati, česar sam ni imel: mir. Sposobnost dajati, česar nima, prihaja od drugod. Kaj to pravzaprav pomeni? In česa ga je mogel oropati ta »Gospod«, da je prišel do takšnega čudeža?

Vprašajmo se o izviru protislovja: Bernanos je župnikove prazne roke najverjetneje vzel pri Tereziji Deteta Jezusa od Svetega Obličja. Svoji osebi je na koncu romana pripisal »Vse je milost« od iste svetnice, ki je o svojem dejanju »darovanje same sebe v pravno

Jean de Saint-Cheron je vodja kabineta rektorja Katoliškega inštituta v Parizu, sodeluje pri reviji Esprit in je kronist pri dnevniku La Croix. Objavil je dela: Les Bons chrétiens (Salvator, 2021), Éloge d'une guerrière (Grasset, 2023) in Blaise Pascal. Voilà ce que c'est que la foi (Salvator, 2023). Njegov članek L'opulence des mains vides. Bernanos, Thérèse et Corps mystique je prevedel Janez Ferkolj.

žrtev *Usmiljeni Ljubezni Dobrega Boga*« 9. junija 1895 zapisala: »Na večer življenja bom stopila predte s praznimi rokami, kajti ne prosim te, da šteješ moja dobra dela. Vsa naša pravičnost je nepopolna v tvojih očeh. Zato si hočem nadeti tvojo lastno pravičnost in od tvoje ljubezni tebe samega prejeti v večno posest.«³

Če se za protislovje praznik rok, ki v Bernanosovi različici ne nastopa v istem pomenu, zdi, da najde teološko rešitev v očitnih potezah dejanja darovanja v juniju 1985, ni nič plehkega v krščanstvu, v katerem kljub jasnosti učenja svetega Pavla⁴ »ne živim več jaz, ampak Kristus živi v meni«⁵ – in v vseh sklepih svetega Avgušтина vedno pride na plano skušnjava pelagianizma. (Terezijina genialnost, povejmo mimogrede, bo potolkla tudi nasprotno herezije, kvietizem in prisiljeni avguštinizem, se pravi »janzenizem«.) Ta »čudež« obilja praznih rok je Terezija umevala postopno. Zdi se, da ga je vaški župnik odkril prepozno – kajti šele, ko ga je grofica sprejela, je spoznal, da mu je bila zaupana po »neizrekljivi ljubezni« Boga miru oziroma milosti, ki je prišla po njegovih praznih rokah.

Šest let pred dejanjem »Darovanja« je Terezija v pismu teti Guérin uporabila pomensko zvezo v milejšem in običajnejšem pomenu, čeprav se je že nanašal na tisto, kar Bog polaga v roke svojih služabnikov: »Sem tako nepopolna, da brez dvoma moje uboge molitve nimajo velike teže, toda ena izmed prednosti beračev je to, da z nadlegovanjem dosežejo, kar želijo; storila bom kot oni in dobri Bog me ne bo odslovil praznih rok ...«⁶ Tukaj Terezijina ponižnost in zaupanje uresničujeta eno od Kristusovih obljub o molitvi: »Prositi in se vam bo dalo.«⁷ Terezija od spreobrnitve *in extremis* obsojenca na smrt, Pranzinija, veruje v vso resnico te obljube (zatrjuje, da je že prej verovala v to, toda »znamenje« je utrdilo njeno vztrajnost v molitvi)⁸ – čeprav načini uslišanja ne ustrezajo nujno včasih preveč človeškim izrazom prošnje.

Te prazne roke torej novembra 1889 prosijo, da bi bile napolnjene z milostmi. Prazne roke iz junija 1895 so zavestno prazne, čeprav se ti dve podobi ne ujemata, saj je samo druga eshatološka. Terezija nima nobenega vrednega dela in vnaprej vidi, da ne bo mogla ničesar pokazati, ko bo stopila pred Boga. Njene človeške roke so bile nedvomno orodje božje ljubezni v svetu. Toda Terezija ve, da milost, ki je

šla skoznje, ni bila njena. Terezija, v kateri bo Pij X. videl »največjo svetnico sodobnega časa«, se bo zelo živo zavedala, da so »Vse naše pravičnosti« nepopolne,⁹ in se bo do konca držala zadnjega mesta. To je v nasprotju z zelo razširjenim slepilom, zlasti v njenem času, da si je mogoče »priskrbeti odrešenje« s kopičenjem zaslug. Stavimo, da ni tukaj nobene hlinjene ponižnosti, ampak da je Terezija Martin na tem področju preprosto vse razumela pri starosti 22 let.

Terezija je imela dve leti pozneje, januarja in junija 1897, se pravi pri koncu svojega življenja, dve priložnosti, da zbistri izraz protislovja praznih rok; ti izrazi omogočajo, da bolje dojamemo pomen. V pismu bratu Siméonu, in prijatelju družine Martin, piše: »Dobro vem, da je Božji učenik v naglici, da bi vas okronal v nebesih, vendar upam, da vas bo še pustil v izgnanstvu, da bi med delom za njegovo slavo priskrbeli, kot ste to počeli vse od svoje mladosti, veliko količino vaših zaslug za druge duše, ki se bodo pojavile pred Bogom praznih rok.«¹⁰ Tu se nanaša na zasluge stvari – kar se more zdeti protislovno glede na to, kar je sicer pisala o svojih zmožnostih –, in to v luči, o kako rahločutno, vendar temeljno, nadomestništva, se pravi prenosljivosti zaslug.¹¹ Ne glede na to, da pokaže vso vero v občestvo svetnikov, pa tudi zelo jasno zavest o skrivnostnem Telesu¹², izraz praznih rok v teh okoliščinah prinaša dvojno osvetlitev. Terezija najprej misli, da morejo ljudje računati na »zaslužnja«, ki so jim osebno pripisana (a seveda ne dodeljena). Potem pa, kolikor smo videli, se prišteva med število tistih, ki »bodo prišli pred Boga praznih rok«. Njeno zaupanje v božjo ljubezen je verjetno povezano z učinkovanjem milosti, ki je šla skozi človeške roke. Drugače rečeno, občestvo svetnikov ni tuje dejstvu, da se Terezija z zaupanjem srečuje z nebeškim sodiščem. Temu dodaja bistveno vsebino nauka o odrešenju: človek se ne more rešiti sam. In če si človek prizadeva za odrešenje, si prizadeva bolj za odrešenje drugih, kakor za lastno odrešenje. Ne bi smelo biti »sebičnosti pri odrešenju«¹³ v skladu z naukom svetega Pavla: »Zdaj se veselim, ko trpim za vas ter s svoje strani dopolnjujem v svojem mesu, kar primanjkuje Kristusovim bridkostim, in to v prid njegovemu telesu, ki je Cerkev.«¹⁴ Posledično, če upoštevamo ta načrt v drugi smeri, je zaradi udeležnosti še drugih

razen sebe v Kristusu pri duhovnem boju, da moremo upravičeno upati na odrešenje zase, če je človek ud telesa.

Temu dodajmo, da Terezija ne gleda nase, kakor da pripada številu »velikih svetnikov«, katerih dela si zaslužijo daritev Bogu. Zato se z vso poštenostjo zanaša na občestvo svetnikov, torej na zasluge drugih, da bo lepo sprejeta, čeprav bo praznih rok. Toda tako, kakor izraža zaključek Rokopisa B v septembru 1896: *»Kako naj bi moje zaupanje ne podrlo vseh meja? Vem, da so tudi svetniki zate uganjali norosti; velika dela so delali, ker so bili orli. Jaz sem premajhna, Jezus, da bi uspela v velikih rečeh. Moja norost je v mojem upanju, da me tvoja ljubezen sprejme za žrtev.«*¹⁵ Terezija se torej očitneje zanaša na božjo ljubezen, ko se srečuje s svojim odrešenjem. K ljubezni, ki blagohotno sprejema vso Terezijino daritev kot »spravno žrtev« ljubezni – k temu se bomo še vrnili.

V tej luči je treba brati zadnjo okoliščino v terezijanskem korpusu o pomenski zvezi protislovja, ki nas zaposluje – vendar je sama ne uporablja. 23. junij 1897. Terezija leži, verjetno v svoji celici, morda na vrtu na svoji postelji na kolesih, ko mati Agneza Jezusova (njena sestra Pavlina) pride k postelji in prizna: *»Žal, ničesar ne bom mogla dati Dobremu Bogu, ob smrti bom praznih rok! To me zelo žalosti.«* Terezija ji je (po pričevanju njene sestre) odgovorila: *»Oh, kakor otrok' ste (včasih se je tako poimenovala), ki je v istem položaju ... Vendar bom izpolnila vsa dela svetega Pavla, še vedno se bom imela za 'nekoristno služabnico', toda prav to mi je v veselje, kajti ker ne bom imela ničesar, bom vse prejela od Boga.«*¹⁶

Protislovje praznih besed je popolna izročitev, ki jo omogoča največje zaupanje. Tako je najbogatejši v ojkonomiji večnega življenja tudi najbolj ubog po *»pretresljivi zaskrbljenosti«*, o kateri je govoril vaški župnik.

Umreti iz ljubezni

Prva stopnja: umreti. *»Kdor se bo poviševal, bo ponižan, in kdor se bo poniževal, bo povišan.«*¹⁷ Človek se mora ponižati, da se poviša.

To je vsaj v očeh sveta protislovno, čeprav je Jankelevič, ki je videl v tem bolj ali manj logiko naraščajoče kepe, temu moral pritrditi.¹⁸ Vendarle je to eno večjih protislovij v Novi zavezi in takšna je pot ponižnosti, ki so jo ubrali vsi svetniki, kakor pove Chesterton, zavedajoč se svoje osebne nesposobnosti, da bi živel takšno preobrnitev svoje logike: *»Ne moremo slediti svetemu Frančišku vse do končnega duhovnega preobrata, ko popolno ponižanje postane popolna svetost in popolna sreča.«* In vendar še vedno jasno doda: *»Nikoli se ne povišamo tako zelo, ker se nismo nikoli tako zelo ponižali.«* Nič drugega nam ne bo bolje omogočilo razumeti, kaj je bistvo krščanstva – protislovje križa, *»pretresljiva ljubezen«* (Bernanos) – kakor korenitost svetnikov v osrčju Cerkve, kajti *»edinole starodavna Cerkev more na novo pretresti svet s protislovji krščanstva«*¹⁹.

Vsaka vera živi v noči in Kristus sam je prepočil s krvavim potom zemljo oljčnega vrta.²⁰ Daritev svetnikov pomeni njihovo ljubezen do bratov²¹ po zgledu in v hoji za Kristusom. Če bi hoteli povzeti Terezijin zgled, kako leto pred smrtjo, leto, ko je nadaljevala z ljubeznijo v stvarnih dejanjih do skrajnosti svojih moči, vemo, da večno življenje ni bilo v ničemer zaznavno njenim pogledom: *»Zdi se, da teme govore z glasovi grešnikov in se mi rogajo: 'Sanjaš o luči, o domovini, prepolni sladkih vonjav. Sanjaš, da boš nekoč za vekomaj uživala Stvarnika vseh teh čudes. Upaš, da se boš nekoč rešila teh temin, ki so zdaj krog tebe. Le, le veseli se smrti! Prinesla ti bo ne tega, kar pričakuješ, marveč noč, še globljo noč, noč resničnega ničal'«*²² Mladi župnik v Ambricourtu je o svojem stanju duše, ko ni mogel moliti in je bil podvržen notranjim mukam, na koncu romana dejal: *»Nisem se bojeval zoper strah, marveč zoper na videz neskončno število strahov, zoper strah v vsakem vlaknu posebej, zoper množino strahov. In ko sem zaprl oči in poskušal zbrati svojo misel, se mi je zdelo, da slišim kakor šepetanje neizmerne, nevidne množice, čepeče v dnu moje stiske, kakor v najbolj trdi noči.«*²³

Zato so prazne roke tistih, ki izberejo pota evangelija, vse bolj in do konca in nepovratno prazne. Kajti v darovanju iz ljubezni tistih, ki pustijo, da jih prevzame milost, je treba videti popolno odpoved brez poročstva ali povračila. Jean-Luc Marion zapiše, da v darovanju *»nikakor ne gre za nasprotni dar, kakor da bi darovalec potreboval*

*nadomestilo (zamenjavo) ali da bi prejel dodatno čast (hvaležnost kot simbolično poplačilo); gre za spoznanje daru kot takega, da tudi v obratni smeri ponavlja tok darovanja».*²⁴ Kajti »*kaj imaš, česar bi ne prejel*«?²⁵ Terezija se je dobro zavedala te okoliščine in njene zahtevnosti, saj je njeno izvrševanje svobodno in zastonjsko, ter njenega pomena v ljubečih izrazih. To je povzela v nekaj besedah v enem od svojih slavnih izrekov: »*Ljubezen je podaritev, podaritev sebe samega.*«²⁶ Naj pride kakršen koli drug izračun, v njem ne bo ljubezni.

Roke so torej prazne. Razdale so, ne da bi to zares vedele – ne da bi merile veličino daru, kajti kar je darovano, je božje in ne prihaja od rok. Treba pa je še razumeti, kaj omogoča zaupanje služabnika, ki zavestno stopa naprej praznih rok.

Zaupanje

Roke privolijo, da so prazne, in to celo izberejo. Vadijo se v zaupanju, ki omogoča predanost, se pravi: ljubezen v svojem najdragocenejšem sadu.²⁷ Zatorej se ne poskušajo oklepiti svojih del.²⁸ Kristusovo pravilo: »*Laže gre kamela skozi šivankino uho, kakor bogataš pride v božje kraljestvo,*«²⁹ jim je postalo kakor nekaj sonaravnega. Terezija v pismu svoji sestri Mariji septembra 1896 vzklikne: »*Ah! Ostaniva torej prav daleč od vsega, kar sije, ljubiva najino majhnost, ljubiva to, da nič ne čutiva, tako bova ubogi v duhu in Jezus naju bo prišel iskat, naj bova še tako daleč, on naju bo spremenil v plamen ljubezni ... Oh! Kako bi vas želela pripraviti do tega, da bi razumeli, kaj čutim! ... Zaupanje, edino le zaupanje nas mora voditi k Ljubezni ...*«³⁰ S tem se sklada izrek iz junija 1895: »*Darovanje mene same v spravno žrtev Usmiljeni Ljubezni Dobrega Boga.*«

Nesebična, toda rodovitna žrtev, dar, ki bogati, donosno odrekanje, bogate prazne roke so s stališča evangeljskega odrešenjskega reda vse razen protislovja. Vpisuje se umevanje, ki je nedosegljivo zgolj človeškemu razumevanju in le zemeljskemu vedenju. Toda ta v redu ljubezni razkrita logika zažari. Oči, ki vidijo bogastvo praznih rok, prepoznajo tudi kralja kraljev v zločincu, ki se duši

na vešalu: »O, v kako velikem sijaju in prečudovitem veličastju je prišel v oči srca, ki vidijo modrost!«³¹

In če želimo dati nekaj preštevnege v neizračunljivi račun praznih rok, bomo to napravili s Péguyjem, ki je tudi bral evangelij in premišljeval vrstice o odrekanju, govoreče o največji obljudi.³² Obljudi, ki je v Jezusovih ustih dobila včasih obliko sveta: »Nabirajte pa si zaklade v nebesih.«³³ V tem tiči zelo trdna, razumljiva misel o razdajanju, da se človek pusti odpovedovati iz ljubezni:³⁴

In tako veste, da vsak človek zapravlja
in da je največji stiskač največji zapravljevec.
In da je radodaren človek edini dobri trgovec,
edini, ki se malo spozna na ravnanje z denarjem.

In da je dobrotljiv človek edini oderuh:
za dvatisočkrat več, kakor so običajne obresti.
Je edini posojevalec, ki nekaj posodi za stokratno.
Je stari skopuh in pravdar.

Kajti stoodstotno je prepričan, da zasluži stokratno.
In preseneča me, da človek napravlja iz tega skrivnost.
Ko bi ponudil nekaj zaplat zemlje:
položi svojo terjatev v roke Vsemogočnega.
Špekulant je, mojster v posojanju,
v posojilu, v obrestih in naložbi,
ker je edini bankir, ki nekaj posodi za stokratno
in ki je vedno prepričan o svojem ravnanju.

Preračunljivec je glede zanesljivosti.
Stavi edino na dobrino, ki ne bo propadla.
In njegovo računsko pravilo in njegov dvojni kompas
je ena sama beseda, ki je padla na množico.

Ena sama moja beseda je, ki je padla na to množico,
takrat, ko sem jokal nad to množico.
To je njegov posel v velikanskem bučanju,
njegov kompas in njegovo zlato in vsa njegova učenost.³⁵

Terezija je poleti 1897, nekaj tednov pred smrtjo, popisala zadnjo stran avtobiografskega rokopisa: »Ne hitim na prvo mesto, temveč na zadnje. Namesto da bi šla s farizejem naprej, polna zaupanja ponavljam cestninarjevo molitev. Zlasti pa posnemam Magdaleno, njeno čudovito, bolj njeno ljubeznivo smelost, ki je očarala Jezusovo srce, in tudi moje očara. Da, čutim, tudi če bi imela na vesti vse grehe, ki jih je mogoče zagrešiti, bi se s srcem, strtim od kesanja, vrgla Jezusu v naročje, ker vem, kako ljubi izgubljenega sina, ki se vrne k njemu.«³⁶ Tukaj popolno zaupanje v božje usmiljenje krepko presega protislovje praznih rok. Slednje že zagotavljajo lep sprejem v nebesih, če verjamemo Tereziji.

Kardinal de Lubac je imel za protislovne vse misli, »ki se dotikajo resničnosti našega bitja pred Bogom«³⁷. Nikakor se ne podajamo v razumski odmik ali v blaženo gledanje pred skrivnostjo, a vendar je protislovje najodličnejša igla iskalca resnice: v njem je na primer ves pomen svežnja »Nasprotij« v *Mislih* in eden najbolj vzvišenih krajev v Pascalovem smislu za zapolnitev verske razpoke v človeškem razmišljanju.³⁸

Tako je protislovje »praznih rok«, če se ga lotimo resno, polno zelo točnega nauka o milosti in usmiljenju ter z njim neločljive vzajemnosti zasluženj. Prazne roke so morda vse razdale, vendar o tem ne želijo ničesar vedeti. Pustile so se izprazniti, toda tistega, česar niso imele. Kar jim je pomembno, je bogastvo celotnega telesa, katerega srce je ljubezen.³⁹ Terezija Martin je z nasmehom majhnega dekleta umrla v senci štiriindvajsetih let, vendar se je dvignila na vse oltarje sveta. Uči nas reševati protislovje križa. Obrača medaljo naših vrednot, da bi preprosto uzrli cilj večnosti.

Opombe

¹ Georges Bernanos, *Dnevnik vaškega župnika*, Družina, Ljubljana 1982, 189–190; prevedel Jakob Šolar.

² Glej Claude Romano, »Le don, la donation et le paradoxe«, v *Philosophie de Jean-Luc Marion*, Ph. Capelle-Dumont dir., Hermann, 2015, str. 12.

³ Sveta Terezija Deteta Jezusa, *Avtobiografski spisi*, Karmel, Sora, 1997, str. 236; prevedel Janez Zupet.

⁴ *Efežanom* 2,8–10: »Z milostjo ste namreč odrešeni po veri, in to ni iz vas, ampak je Božji dar. Niste odrešeni iz del, da se ne bi kdo hvalil. Njegova stvaritev smo, ustvarjeni v Kristusu Jezusu za dobra dela; zanje nas je Bog vnaprej pripravil, da bi v njih živeli.«

- ⁵ *Galačanom* 2,20.
- ⁶ Sveta Terezija Deteta Jezusa, *Pisma*, pismo št. 99 gospe Guérin, 18. november 1889, Družina, Ljubljana 2023; prevedla s. Snežna Poljanšek.
- ⁷ *Matej* 7,7; *Luka* 11,8. Zdi se, da se Terezija o učinkovitosti molitve tukaj navezuje na evangelij o krivičnem sodniku in vdovi: *Luka* 18,1–8.
- ⁸ Sveta Terezija Deteta Jezusa, *Avtobiografski spisi*, A, Karmel, Sora 1997.
- ⁹ Glej sveta Terezija Deteta Jezusa, Pri 06, Office central de Lisieux.
- ¹⁰ Sveta Terezija Deteta Jezusa, *Pisma*, pismo št. 218 bratu Simeonu, 27. januar 1897, Družina, Ljubljana 2023.
- ¹¹ Glej zlasti Henri de Lubac, *Catholicisme. Les aspects sociaux du dogme*, Pariz, Cerf 2003, str. 200–201.
- ¹² Sveta Terezija Deteta Jezusa, *Avtobiografski spisi*, Karmel, Sora 1997, str. 173, opomba 284, Terezijino branje odlomka *1 Kor* 12–31.
- ¹³ Npr. Balthasar, *La Gloire et la Croix, Les aspects esthétiques de la révélation*, t. II., »Styles«, 2, Pariz, Aubier, coll. »Théologie«, 1972, str. 314.
- ¹⁴ *Kološanom* 1,24.
- ¹⁵ Sveta Terezija Deteta Jezusa, *Avtobiografski spisi*, B, Karmel, Sora 1997, str. 178.
- ¹⁶ *Carnet jaune*, junij 1897, 23. junij.
- ¹⁷ *Matej* 23,12; *Luka* 14,11
- ¹⁸ Vladimir Jankelevič, *Le Paradoxe de la morale*, Seuil, »Points«, Pariz 1989, str. 92: »Takšen je zakon protitežnosti, ki je podoben lebdenju in zato nikakor ni čudež.«
- ¹⁹ Gilbert Keith Chesterton, *Sveti Frančišek Asiški*, Le Bruit du temps, Pariz 2016.
- ²⁰ Glej *Luka* 22,44.
- ²¹ Obhajilo, nadomestništvo. Glej zgoraj.
- ²² Sveta Terezija Deteta Jezusa, *Avtobiografski spisi*, Karmel, Sora 1997, str. 190.
- ²³ Georges Bernanos, *Dnevnik vaškega župnika*, Družina, Ljubljana 1982, str. 270.
- ²⁴ Jean-Luc Marion, *Certitudes négatives*, Pariz, Grasset, 2010, str. 204.
- ²⁵ *1 Kor* 4,7.
- ²⁶ Sveta Terezija Deteta Jezusa, PN 54, §22, maj 1897.
- ²⁷ Glej sveta Terezija Deteta Jezusa, PN 52, 3. 7., 31. maj 1897.
- ²⁸ Glej *Matej* 6,3: »Naj ne ve tvoja levica, kaj dela tvoja desnica.«
- ²⁹ *Matej* 19,24.
- ³⁰ Sveta Terezija Deteta Jezusa, *Pisma*, pismo št. 197 s. Mariji Presvetega Srca, 17. september 1896, Družina, Ljubljana 2023.
- ³¹ Pascal, *Misli*, Mohorjeva družba, Celje 1986, misel 793.
- ³² *Matej* 19,29: »In vsak, kdor je zapustil hiše ali brate ali sestre ali očeta ali mater ali otroke ali njive zaradi mojega imena, bo prejel stokratno in dobil v delež večno življenje.«
- ³³ *Matej* 6,19–20: »Ne nabirajte si zakladov na zemlji, kjer uničujeta molj in rja in kjer tatovi vlamljajo in kradejo; nabirajte pa si zaklade v nebesih, kjer jih ne uničujeta ne molj ne rja in kjer tatovi ne vlamljajo in ne kradejo.«
- ³⁴ Glej zgornjo misel vaškega župnika.
- ³⁵ Charles Péguy, *Ève*, v: *Oeuvres poétiques complètes*, Pléiade, Gallimard, 1957, str. 1019–1020.
- ³⁶ Sveta Terezija Deteta Jezusa, *Avtobiografski spisi*, Karmel, Sora 1997, str. 231.
- ³⁷ Henri de Lubac, *Le Mystère du surnaturel*, Aubier, Pariz 1965, str. 14.
- ³⁸ Pascal, *Misli*, Mohorjeva družba, Celje 1986, misel 433; prevedel Janez Zupet: »Spoznaj torej, prevzetnež, kakšno protislovje si sam sebi. Ponižaj se, nemočni razum; umolkni, slabotna narava! Vedi, da človek neskončno presega človeka, in poslušaj svojega Gospoda, kakšen je tvoj resnični položaj, ki ga ne poznaš. Prisluhni Bogu!«
- ³⁹ Glej sveta Terezija Deteta Jezusa, *Avtobiografski spisi*, B, Karmel, Sora 1997.